

ЮВІЛЕЙ

Євгена Федоровича ШНЮКОВА *

Євген Федорович Шнюков — видатний вітчизняний учений у галузі осадових залізних і манганових руд, грязьового вулканізму та металогенічних досліджень донних відкладів Світового океану і внутрішніх морів. Доктор геолого-мінералогічних наук (1966), професор (1970), член-кореспондент АН України (1978), академік АН України (1982), заслужений діяч науки і техніки України (1991). Заступник директора Інституту геологічних наук (ІГН) АН УРСР (1968—1969) та Інституту геохімії і фізики мінералів АН УРСР (1969—1973), директор Інституту геологічних наук і завідувач відділу осадового рудоутворення (1977—1992), директор Національного науково-природничого музею НАН України (1977—2008), директор Відділення морської геології та осадового рудоутворення (з 1992 р.). Лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки (1989) та премії імені В.І. Вернадського (1982).

Євген Федорович Шнюков народився 26 березня 1930 р. у м. Архангельську в родині службовця. Середню освіту здобув у м. Одесі. У 1953 р. закінчив геологічний факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, одержавши диплом із відзнакою за фахом “геолог-геохімік”. З 1953 до 1956 р. навчався в аспірантурі Інституту геологічних наук АН УРСР. Його науковим та ідейним наставником був професор Ю.Ю. Юрк.

Лише незначний період Є.Ф. Шнюков працював науковим співробітником в Інституті мінеральних ресурсів (м. Сімферополь) та Інституті геохімії і фізики мінералів АН УРСР. Основні його наукові та науково-організаційні здобутки одержані в ІГН НАН України. Тут він сформувався як учений, здобув науковий ступінь доктора геолого-мінералогічних наук і розкрився як талановитий організатор. Упродовж 15 років він очолював провідну геологічну установу — Інститут геологічних наук НАН України.

З ім'ям Є.Ф. Шнюкова пов'язані багатогранні дослідження процесів седиментогенезу і осадового рудоутворення залізних, манганових та інших руд. Він — творець гіпотези утворення осадових оолітових залізних руд керченського типу, основаної на вирішальному значенні гідродинамічного фактора.

Євген Федорович — знавець геологічної будови і генезису не лише Керченського залізорудного басейну, а й усієї Азово-Чорноморської залізорудної провінції. Цьому регіону присвячені його праці “Мінералогія железорудной формации Керченского бассейна” (1960), “Марган-

* Біографічний матеріал про Є.Ф. Шнюкова запозичено з видання “Відділення наук про Землю Національної академії наук України” // Відп. ред. В.І. Старостенко. — К., 2003. — 272 с.

цево-железные руды Керченского бассейна” (1961), “Генезис киммерийских железных руд Азово-Черноморской рудной провинции” (1965).

Іншим науковим напрямом наукової діяльності Є.Ф. Шнюкова є вивчення ролі грязьових вулканів у процесі формування залізорудних родовищ. Учений звернув увагу на приуроченість залізорудних проявів до вдавлених синклінальних прогинів, які утворились під час псевдовулканічних процесів. На його погляд, із грязьовулканічними процесами, поширеними в Керченсько-Таманській зоні, можуть мати зв'язок і родовища сірки. Результати вивчення проблеми грязьового вулканізму викладені у монографіях “Киммерийские железные руды вдавненных синклиналей Керченского полуострова” (1964), “Грязевой вулканизм и рудообразование” (1971), “Грязевые вулканы Керченско-Таманской области. Атлас” (1986).

Україна — морська держава і тому потребує поглиблення морських геологічних досліджень як внутрішніх морів, так і Світового океану. До такого висновку першим серед геологів дійшов Є.Ф. Шнюков. Морські дослідження, започатковані ще до революції академіком М.І. Андрусовим, Є.Ф. Шнюкову вдалося відновити на новому науковому рівні. Під його безпосереднім керівництвом в Україні було збудовано перше спеціалізоване судно “Геохімік”, яке відкрило шлях більш потужним науково-дослідним суднам (НДС) у Світовий океан. Є.Ф. Шнюков був організатором і керівником першої спеціалізованої геолого-геофізичної експедиції НДС “Академік Вернадський” до Індійського океану, другої спеціалізованої геолого-геофізичної експедиції НДС “Академік Вернадський” до Атлантичного океану, комплексної міжнародної чорноморської експедиції на НДС “Михайло Ломоносов”, експедицій на судах “Професор Колесников” до Атлантичного, Індійського океанів, Чорного моря та ін. На чорноморському шельфі і різних акваторіях Світового океану одержано надзвичайно цінні геологічні матеріали з геологічної будови основних тектонічних структур, петрографії, ендегенної металогенії, генезису та поширення залізо-манганових конкрецій, джерела й шляхи винесення хімічних елементів тощо. Основні результати вивчення шельфу внутрішніх морів і донних відкладів опубліковані в монографіях за участю Є.Ф. Шнюкова “Геологія Азовського моря” (1974), “Геология и металлогения северной и экваториальной частей Индийского океана” (1984), “Металлогенические исследования в морях и океанах” (1987), “Геология и металлогения Тропической Атлантики” (1989), “Тропическая Атлантика. Регион Гвинеи” (1988). Особливо важливу працю Є.Ф. Шнюкова — “Полезные ископаемые Мирового океана” — видано двічі (1974—1979), за неї автор отримав премію ім. В.І. Вернадського. Восьмитомне видання “Геология шельфа СССР” (1981—1986) Є.Ф. Шнюков як головний редактор та редактори томів були удостоєні Державної премії УРСР у галузі науки й техніки.

Професор Є.Ф. Шнюков — автор, співавтор і редактор понад 550 наукових праць. Він проводить велику педагогічну діяльність. Його курс “Геологія моря і корисні копалини” був прочитаний у Краснодарському, Сімферопольському, Львівському і Київському університетах, що сприяло підготовці молодих фахівців для геологорозвідувальних робіт на шельфі морів. Під науковим керівництвом Євгена Федоровича підготовлено понад 30 кандидатів і докторів геолого-мінералогічних наук. Є.Ф. Шнюков — активний популяризатор геологічних знань з мінералогії, морської геології та корисних копалин. Він автор таких цікавих книг, як “Полуостров сокровищ” (1973), “Железорудные конкреции Мирового океана” (1981), “Черное море” (1985), “Мир минералов” (1986, 1991), “Катастрофы в Черном море” (1994), “Пираты Черного моря” (1995), “Сокровища и загадки” (1995), “Опасное Черное море” (2000), “Минеральные богатства Черного моря” (2004), “Минералы и мир” (2008).

*Президія і Рада УМТ,
редколегія “Затисок Українського мінералогічного товариства”*